

«Mai no es va amagar de dir-se republicà, i tampoc joancarlista».

També guardo la correspondència. Ens escrivíem amb adreces fictícies. I teníem un codi per a evitar els noms reals de les persones.

—¿Per exemple?

—Jordi Pujol era el Zaragoza, Andreu Abelló era el Moro, Joan Sansa era el Sarracen, Jaume Carner era el Vendrell...

—¿I d'aquí uns anys, l'arxiu que és guardat a Poblet ens explicarà altres coses sorprenents?

—Miri, la documentació més preuada, la que Tarradellas no volia que ningú veiés, no és a Poblet. No s'ha perdut. Tinc la certesa que la té algú altre. Però no és a Poblet.

—¿Qui diu que la té?

—Ha, ha..., no ho sé, no ho sé.

—¿Quina opinió tenia Tarradellas del seu successor a la presidència de la Generalitat?

—Abans de conèixer Jordi Pujol, a Tarradellas li feia una certa il·lusió conèixer-lo. Li coneixia la trajectòria i sempre deia que havia de conèixer Pujol, perquè se li endevinava una certa categoria.

Després va haver-hi incomprensió mútua. Pujol no s'havia cregut mai que Tarradellas tornaria i que seria el primer president de la Generalitat restaurada. Alhora Tarradellas estava convençut que sí. Això feia que no s'entenguessin.

—¿Era un republicà, Tarradellas?

—La seva joventut va estar marcada pel republicanisme dels anys trenta. Això és difícil de deslligar. Que acceptés el marquesat o que tingués un gran respecte pel rei actual, no vol dir que veiés en la monarquia una institució moderna. Ell no es va amagar mai

de dir-se republicà, però, en canvi, tampoc de ser joancarlista.

—¿Quines manies tenia?

—Tarradellas pertanyia a una raça que ja ha desaparegut. Era un home educat. Sempre deia que els catalans —ell també s'hi comptava— eren uns maleducats. Creia que el protocol era important. Ressuscità la corbata en els homes i es mostrà contrari als pantalons en les dones. Però, tot, només quan l'ocasió ho requeria.

També tenia altres manies. Portava les cartes personalment a correus, per assegurar-se que arribarien.

—¿I manies polítiques?

—Era antifeminista, en política. Sense conèixer la dona d'un polític no es pot conèixer al polític, deia. Judicava molt els homes pel caràcter de les dones, però no les volia al davant quan parlava de política.

—¿Quins trets definien el seu caràcter?

—D'una banda era afectuós i sentimental. D'altra, quan es tractava de fofre crits, també era el número ú. I era molt estricte amb ell mateix. M'havia ensenyat blaus a la cuixa, de pessigades que es feia a si mateix quan algú l'incordiava. Per aguantar-se de respondre, per no saltar, es pessigava.

—¿Amb qui s'havia hagut de pessigar?

—Ha, ha..., ara, tampoc no ho recordo.

—¿Quin sostre polític hauria volgut per a Catalunya?

—No era un bufanúvols polític. Era absolutament realista i deia que Catalunya seria el que els catalans volguessin que fos. I els catalans, desgraciadament, volem molt poca cosa.

Els catalans som conservadors, porucs. Som un poble, en certa manera, tuïts pels anys d'estar sotmesos a un estat que no ens agrada. La idea d'una Catalunya plena, independent, Tarradellas no se l'havia proposada mai. Sempre deia que els catalans no tenim experiència d'estadistes i que n'havíem d'aprendre. Tanmateix, mai no l'havia sentit parlar d'utopies. □

ERNEST UDINA FA LA RADIOGRAFIA D'UN GRAN POLÍTIC

Tarradellas, públic

Ernest Udina va conèixer el president Tarradellas a Saint-Martin-le-Beau, i és autor de «L'aventura d'una fidelitat», un llibre en què recull els elements fonamentals de la seva biografia. A les poques hores de la mort del president, Udina ens fa una anàlisi apressada del Tarradellas polític.

Ramon Aymerich

—¿Quins són, al seu parer, els elements que intervenen en la formació política del jove Josep Tarradellas?

—Ja de petit —ell era d'una família pagesa, de pare liberal— se sent atret per la figura d'un Francesc Layret, que visita la colònia de Cervelló. Però el que resulta decisiu és la seva entrada al CADCI —ja instal·lat a Barcelona—, on destaca de seguida i és nomenat secretari de propaganda nacional. A la biblioteca comença a llegir llibres

de Martí i Julià, podem dir que l'ideòleg principal del nacionalisme d'esquerra d'aquell temps, un home que basava la seva noció de catalanisme en un moviment de tots, no en el sentit classista de la Lliga. Més tard, Francesc Macià, que visita sovint els locals del CADCI, es fixa en ell i el fa el seu secretari. L'encarregarà d'organitzar les eleccions de l'abril del 1931, quan l'Esquerra, que és un partit creat tres setmanes abans, arrasa. És a partir d'aquest moment que comença el Tarradellas polític, quan té trenta-tres anys.

—*Quan Tarradellas emprèn el camí de l'exili, és ja un polític reputat, amb una gran activitat de gestió al darrere. ¿Com definiria vostè la seva actuació durant la república i la guerra civil?*

—Jo faig una doble divisió en la seva biografia de l'època: home de govern durant la república i home d'estat durant la guerra civil. L'any 1931 Macià el fa conseller de Governació. El seu projecte serà unificar els diversos tipus de policia de Catalunya. Però toparà amb Macià en no acceptar aquest

me d'estat en el sentit que sempre va tenir en compte els principis de col·laboració amb el govern de la república i, al mateix temps, de consolidació de la república catalana. Fins i tot es pot dir que durant la guerra civil —i en contrast amb el que farà posteriorment— va forçar l'autonomia fins a una línia quasi independentista.

D'aquesta doble experiència en sortirà el Tarradellas posterior, l'home que descobreix els errors polítics que es van fer, perquè es va perdre, i, per

és que, després de Tarradellas, Jordi Pujol ha continuat fent el mateix. S'ha de tenir en compte que a l'exili —amb una ERC bastant desarticulada— ell feia una mica el que volia. I la seva política va ser la de prestigiar la Generalitat com a institució i la de fomentar la unitat de les forces polítiques catalanes. La gent de l'Esquerra que el votaven com a president esperaven que formaria govern. Però ell sempre s'hi negà, perquè pensava que un govern que no tenia res a governar feia riure. Deixant de banda el seu personalisme, aquesta estratègia es revelà, a la llarga, encertada.

És aquest personalisme, la voluntat d'identificar la institució amb la seva persona, que fan fàcil la comparació amb un De Gaulle. Però també la voluntat de propiciar la unitat de totes les forces polítiques després del franquisme, tal com De Gaulle havia fet després de la guerra a França. El catedràtic constitucional Jorge de Esteban l'havia definit com un De Gaulle de pagès, perquè no havia estat format ni a l'exèrcit ni a la universitat. S'ho havia fet tot a les biblioteques del CADCI.

—*Un personalisme que el portà, fins i tot, a mirar amb certa hostilitat qual-sevol iniciativa política sorgida de l'interior.*

—Sí. López Raimundo m'explicà una vegada que sempre havia considerat que Tarradellas tenia molt de mèrit. Perquè era un home sol, a l'exili, que s'ho feia tot. El considerava una mena de papa Luna, d'il·luminat. Sobretot per la seva intervenció dins la política interior a través de cartes molt peculiars. Contra els comunistes, per una tradició d'anticomunisme no tant ideològica com heretada de la seva experiència anterior. I contra Montserrat, contra els monjos, que volien aglutinar tota l'oposició prescindint de la Generalitat a l'exili, és a dir, d'ell. Contra el partit de Jordi Pujol, perquè era el que semblava recollir l'herència de l'Esquerra i era, per tant, el més pròxim al seus plantejaments. Tot per recordar que tot el que es fes a l'interior havia de passar per ell, que era el representant de la Generalitat històrica.

—*Però, ¿com va poder Josep Tarradellas passar d'aquesta soledat política a intervenir cada vegada més dins la política catalana i acabar com un personatge clau de la transició?*

—Primer començarà a intervenir a través d'entrevistes als diaris. Després amb les visites dels polítics que el van a veure a Saint-Martin-le-Beau. Hi anaven a assessorar-se, per respecte

DOMÈNEC UMBERT

«L'estil personalista de Tarradellas l'enllaça també amb la tradició de la Generalitat catalana».

el traspàs de l'ordre públic, que Tarradellas entenia com a crucial per a la Generalitat. Ja en aquell temps la seva manera d'actuar és molt dura i tenaç, i això li crea rivalitats, sobretot amb Estat Català, un grup que influeix molt sobre Macià.

El 1936, en esclatar la guerra civil, surt de l'ostracisme polític —bé que, com a diputat, no té cap protagonisme essencial— i la mateixa nit del 18 de juliol, quan molts diputats fugen o es queden a casa amb la por al cos, ell va al Palau de la Generalitat on troba el president Companys i el cap dels mossos d'esquadra. Ell recordarà sempre aquesta escena. Companys li pregunta: «¿Què hi fots tu, aquí?». I Tarradellas li contestarà: «Sóc diputat, el meu deure és defensar la república». Llavors Companys li donarà tota mena de responsabilitats. El farà representant de l'Esquerra dins el comitè de milícies, un càrrec important per a posar ordre en un lloc on hi havia des de comunistes fins a anarquistes. Més tard serà nomenat conseller d'Indústria, d'Economia, de Sanitat i, finalment, primer conseller. Jo diria, doncs, ho-

tant, l'home de la reconciliació.

—*¿Com explica vostè la crisi que el portà, ja a l'exili, a la presidència de la Generalitat?*

—S'explica perquè ell era l'home fort de l'Esquerra a l'exili. De fet, després d'haver estat detingut dues vegades —van estar fins i tot a punt d'extraditar-lo—, el trobem ja al sud de França, ajudant els catalans que volen marxar a Sud-amèrica. Ell, per contra, anirà a París. Serà l'home de l'Esquerra, el de l'enfrontament amb els comunistes. Quan Josep Irla plega com a president provisional, es comença a plantejar la necessitat d'una nova elecció. I ell, que encapçala la fracció majoritària de l'Esquerra, és nomenat president quan Pau Casals i Pi Sunyer han rebutjat ja el càrrec.

—*La seva política personalista ha portat sovint a comparar-lo amb un De Gaulle. ¿Fins a quin punt són semblants aquests dos personatges?*

—Ell té, efectivament, un estil personalista. Que per altra banda enllaça amb la tradició de la Generalitat catalana. Tot i ser parlamentària, és a vegades molt presidencialista i la prova

La comitiva fúnebre, pels carrers de Barcelona.

dels Canonges, truca a Coloma Gallegos i el força a entrevistar-s'hi. Després d'una hora de conversa, sortiran tots dos junts cap a l'aeroport, a rebre en Suárez. Ací comença el que diríem tota una estratègia de reconciliació de Tarradellas amb el sector dur de l'exèrcit.

—Unes relacions que s'han qualificat d'excel·lents...

—Sí, unes relacions que alguns cercles, no precisament d'extrema dreta, sinó nacionalistes i de l'esquerra en general, es miraran amb molta desconfiança. Sobretot quan se l'acusi de ser receptiu a alguns dels militars que preparaven el colp del 23-F. És veritat que era amic d'Armada, si més no es van veure moltes vegades. Però hi ha un fet que a mi em sembla definitiu, que és quan —en un viatge a Madrid— Tarradellas rep un representant d'Armada, un home de la intel·ligència militar, el comandant Cortina. Aquest, sense dir-li clarament que preparen un colp d'estat, li planteja molt malament la situació i li demana si es pot comptar amb ell. I aleshores Tarradellas li contesta que de cap manera. Perquè, encara que pogués pensar que la situació fos dolenta, les coses es podien arreglar.

—¿Com pot ser que un home que acaba adquirint un protagonisme polític tan important no prolongui el seu mandat o assagi alguna operació política?

—Ell, d'operació política, no en va intentar cap. Si s'hagués produït, per tots els partits, l'intent de continuar amb el govern d'unitat, amb ell com a cap de llista, hauria acceptat. Ell hauria volgut que la Generalitat provisional —que ell anomenava restaurada— durés més anys. Perquè pensava que l'estatut que els parlamentaris negociaven a Madrid no sortiria bé, i que ell havia de durar tres o quatre anys més. D'acord amb els partits, però negociant pel seu compte. Ell continuarà encara demanant unitat, encara que sàpiga que és il·lusori de fer amb una majoria absoluta. Però ho farà perquè ell voldrà ser recordat com l'home de la unitat, del pacte.

La síntesi que jo faig del pensament de Tarradellas, la seva aportació a la transició és la d'haver estat un home d'integració. Un home que arriba ací i el primer que fa és dir «ciutadans de Catalunya» i no «catalans». En segon lloc, l'home de la reconciliació. Ell arriba ací, s'adona que la transició serà molt complicada i que la Generalitat no està consolidada. I aleshores es reconcilia amb el sector que sap que li

serà més venjatiu i dur. Que són els militars que van guanyar la guerra i que l'han d'acceptar, a ell que va ser un perdedor. I la tercera gran aportació és la idea del pacte. Ell sempre recordava la frase de Montaigne que diu que «la política és el comerç dels homes».

Més que la seva feina durant la república o la guerra, l'important és el paper que juga en la transició, la seva guerra de posicions. A Josep M. Bricall sempre li agrada dir que «es pot discutir que va fer més o menys, però el que no es pot discutir és que va posar el tren a la via exacta».

—Vostè ha escrit un llibre sobre la seva vida, *L'aventura d'una fidelitat*. ¿Pensa que s'ha dit tot el que es podia dir sobre Josep Tarradellas? ¿Que està tot escrit?

—S'haurien pogut fer unes memòries. Però cap institució —que eren qui

El poble català acomiada Tarradellas.

podien forçar-lo i posar-hi els diners— no ho van fer. Ell ho hauria acceptat. Encara que també és veritat que era bastant reticent a fer memòries. Si de cas, li interessava més fer unes memòries de la transició. Però això ja està tot escrit, hi ha prou historiadors i documents per fer-ho. Ara, ell sentia certa recança a rememorar la república i la guerra civil. Pensava que hauria d'explicar moltes coses que contradirien la imatge que tenim de la nostra història. Ningú com ell havia estat tan ben situat, en temps de la república i de la guerra civil, per a fer-ho. Però, en tot cas, s'ha de dir que les institucions no l'ajudaren gens. □